

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

про необхідність офіційного тлумачення положень статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008) у системному зв'язку з положеннями частини першої статті 58 Конституції України, частин 1, 2, 3 статті 5, статті 70, частини 3 статті 74 Кримінального кодексу України

I.

1. Статтею 289 (Незаконне заволодіння транспортним засобом) Кримінального кодексу України (далі – КК України) в редакції Закону від 05.04.2001 № 2341-III (2341-14) визначено наступне:

1. Незаконне заволодіння транспортним засобом з будь-якою метою - карається штрафом від однієї тисячі до однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або повторно, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені з проникненням у приміщення чи інше сховище, або якщо вони завдали значної матеріальної шкоди потерпілому, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені організованою групою, або щодо транспортного засобу, вартість якого у двісті п'ятдесят разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням будь-якого насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

Примітка. 1. Під незаконним заволодінням транспортним засобом у цій статті слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.

2. Відповідно до частини другої цієї статті під повторністю слід розуміти вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або злочин, передбачений статтями 185, 186, 187, 189-191, 262 цього Кодексу.

2. Законом України «Про внесення зміни до статті 289 Кримінального кодексу України» від 22 вересня 2005 року № 2903-IV (2903-15) змінено редакцію ст. 289 КК України.

Далі, законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 року № 270-VI (270-17) внесено зміни до ст. 289 КК України.

3. Остаточна редакція статті 289 (Незаконне заволодіння транспортним засобом) КК України в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008, визначає наступне:

1. Незаконне заволодіння транспортним засобом - карається штрафом від однієї тисячі до однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені з проникненням у приміщення чи інше сховище, або якщо вони завдали значної матеріальної шкоди, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, - караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

Примітка. 1. Під незаконним заволодінням транспортним засобом у цій статті слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.

2. Відповідно до частини другої цієї статті під повторністю слід розуміти вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або злочин, передбачений статтями 185, 186, 187, 189-191, 262, 410 цього Кодексу.

3. Відповідно до частин другої і третьої цієї статті матеріальна шкода визнається значною у разі заподіяння реальних збитків на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а великою - у разі заподіяння реальних збитків на суму понад двісті п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Аналіз «старої» та «нової» редакції статті 289 КК України дає підстави стверджувати, що новий закон про кримінальну відповідальність в частині своїй пом'якшує відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом, а в іншій своїй частині встановлює відповідальність.

Так, в частині пом'якшення відповідальності новим законом змінено, зокрема диспозицію частини третьої статті 289 КК України, де вилучено речення (кваліфікуючу ознаку), - «або щодо транспортного засобу, вартість якого у двісті п'ятдесят разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян». Також, новим законом змінено санкції статті в бік пом'якшення покарання, знижена мінімальна та максимальна межа покарання.

В частині встановлення відповідальності новим законом доповнена диспозиція частини третьої статті 289 КК України новим реченням (кваліфікуючою ознакою), - «або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди», роз'яснення щодо якої дається в пункті 3 Примітки до статті, яку теж доповнено новим законом.

5 Частиною першої статті 58 Конституції України визначено, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Відповідно до частин 1-3 статті 5 КК України, закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість. Закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння, посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі. Закон про кримінальну відповідальність, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотну дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи (Стаття 5 в редакції Закону № 270-VI від 15.04.2008).

Відповідно до частини 3 статті 74 КК України, призначена засудженому міра покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону. У разі якщо така межа передбачає більш м'який вид покарання, відбуте засудженим покарання зараховується з перерахуванням за правилами, встановленими частиною першою статті 72 цього Кодексу (Стаття 74 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 1698-VII від 14.10.2014).

Відповідно до частин 1-3 статті 70 Кримінального кодексу України, при сукупності злочинів суд, призначивши покарання (основне і додаткове) за кожний злочин окремо, визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. При складанні покарань остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання. Якщо хоча б один із злочинів є умисним тяжким або особливо тяжким, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю злочинів у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі, то остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань довічним позбавленням волі. До основного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, можуть бути приєднані додаткові покарання, призначені судом за злочини, у вчиненні яких особу було визнано винною.

II.

Необхідність дати офіційне тлумачення вищезазначених положень закону в їх системному зв'язку полягає в наступному.

6. Вироком місцевого міського суду області

засуджено:

- за частиною 2 статті 140 Кримінального кодексу України (в редакції 1960 року) до 3 років позбавлення років;
- за частиною 2 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 4 років позбавлення років;
- за частиною 3 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 5 років позбавлення років;
- за частиною 4 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 8 років позбавлення років;
- за частиною 3 статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 12 років позбавлення років з конфіскацією майна.

На підставі статті 70 Кримінального кодексу України шляхом часткового складання призначених покарань остаточно, призначено покарання у виді 14 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

7. Цим же вироком засуджено
- за частиною 1 статті 263 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 2 років позбавлення років;
 - за частиною 1 статті 396 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 2 років позбавлення років;
 - за частиною 2 статті 140 Кримінального кодексу України (в редакції 1960 року) до 3 років позбавлення років;
 - за частиною 2 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 4 років позбавлення років;
 - за частиною 3 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 5 років позбавлення років;
 - за частиною 4 статті 185 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 8 років позбавлення років;
 - за частиною 3 статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції 2001 року) до 12 років позбавлення років з конфіскацією майна.

На підставі статті 70 Кримінального кодексу України шляхом часткового складання призначених покарань остаточно до відбування, призначено 14 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

8. У вироку і визначено, - дії підсудних по епізодам незаконного заволодіння транспортними засобами

правильно кваліфіковані за ст.289 ч.3 КК України (в редакції 2001 року) як незаконне заволодіння транспортним засобом з будь-якою метою, вчинене за попередньою змовою групою осіб, повторно, що завдало значну шкоду потерпілому, у відношенні транспортного засобу, вартість якого в двісті п'ятдесят разів перевищує неоподатковуваний податком мінімум доходів громадян.

9. Судами апеляційної і касаційної інстанцій вирок залишено без змін.

10. звернувся до суду із оновленою заявою про приведення вироку і у відповідність з новим законом, який пом'якшує покарання.

11. Постановою Петрівського районного суду області (далі - постанова) заяву задоволено частково. по епізодам незаконного заволодіння автомобілями потерпілих

перекваліфіковано з частини 3 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року на частину 2 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 270-VI від 15 квітня 2008 року та знижено відповідно до цього закону покарання до 8 (восьми) років позбавлення років.

Постановлено вважати засудженим по епізоду незаконного заволодіння автомобілем потерпілого за частиною 3 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року до 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Постановлено за сукупністю злочинів, передбачених частиною 2 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 270-VI від 15 квітня 2008 року, частиною 3 статті 289, частиною 2 статті 185, частиною 3 статті 185, частиною 4 статті 185 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року,

частиною 2 статті 140 Кримінального кодексу України в редакції Закону від 28 грудня 1960 року, на підставі статті 70 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року, остаточно вважати засудженим до 14 (чотирнадцяти) років позбавлення волі з конфіскацією майна.

12. Ухвалами апеляційного суду області та від постанову залишено без змін, а останньою ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ і касаційну скаргу задоволено частково.

Постанову змінено та ухвалено вважати засудженим за сукупністю злочинів, передбачених частиною 2 статті 140 Кримінального кодексу України в редакції Закону від 28 грудня 1960 року, частиною 2 статті 185, частиною 3 статті 185, частиною 4 статті 185, частиною 3 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року, частиною 2 статті 289 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 270-VI від 15 квітня 2008 року, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, на 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

13. Також звернувся до суду із заявою про приведення вироку у відповідність з новим законом, який пом'якшує покарання.

14. Постановою районного суду області від клопотання про приведення вироку у відповідність з новим законом № 270-VI від 15 квітня 2008 року, який пом'якшує покарання, залишено без задоволення.

15. Постановою Верховного Суду України від відмовлено у витребуванні матеріалів провадження.

16. Вищенаведене свідчить про неоднозначне застосування судами загальної юрисдикції за зверненнями зворотної дії у часі положень статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008), до абсолютно однакових обставин незаконного заволодіння транспортними засобами, встановлених у вироку

III.

17. Неоднозначне застосування положень статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008) призвело до порушення конституційного права на пом'якшення відповідальності, гарантованого частиною першою статті 58 Конституції України, внаслідок неправильного застосування «нового» закону.

Крім того, неоднозначне застосування положень статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008) може призвести до порушення конституційного права на відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень, гарантованого статтею 56 Конституції України.

Відповідно до ст. 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення конституційних прав і свобод.

На підставі вищенаведеного, керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 13, 42, 43, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОШУ:

1. Дати офіційне тлумачення положень статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008) у системному зв'язку з положеннями частини першої статті 58 Конституції України, частин 1, 2, 3 статті 5, статті 70, частини 3 статті 74 Кримінального кодексу України, з наступних проблемних питань:

- чи підлягають застосуванню внаслідок зворотної дії у часі до обставин незаконного заволодіння транспортними засобами потерпілих

_____ , встановлених у вироку місцевого
міського суду | _____ області від _____ яким

засуджено |

положення статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008)?

- якщо підлягають, яким саме чином слід застосувати положення статті 289 Кримінального кодексу України (в редакції Закону № 2903-IV від 22.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15.04.2008) до обставин незаконного заволодіння транспортними засобами потерпілих

_____ , встановлених у вироку місцевого
міського суду | _____ області від 6 серпня 2003 року, яким

засуджено |

_____ тобто
яким чином слід перекваліфікувати дії засуджених по кожному епізоду, до якої межі знизити покарання та яким чином визначити остаточне покарання за сукупністю злочинів відносно кожного засудженого?

2. Провести по справі усне слухання, про дату, час та місце якого повідомити мене у встановленому законом порядку.

Додаток:

- 1) Витяг з Кримінального кодексу України, редакція статті 289 станом на 01.08.2003 року на 1 аркуші;
- 2) Витяг з Кримінального кодексу України, поточна редакція статті 289 станом на 01.05.2016 року на 1 аркуші;
- 3) Витяг з Кримінального кодексу України, поточна редакція статті 5 станом на 01.05.2016 року на 1 аркуші;
- 4) Витяг з Кримінального кодексу України, поточна редакція статті 74 станом на 01.05.2016 року на 1 аркуші;
- 5) Витяг з Кримінального кодексу України, поточна редакція статті 70 станом на 01.05.2016 року на 1 аркуші;
- 6) Витяг з Конституції України, поточна редакція статті 58 на 1 аркуші;
- 7) Копія вироку місцевого _____ міського суду _____ області на 11 аркушах;
- 8) Копія ухвали апеляційного суду _____ області від _____ на 3 аркушах;
- 9) Копія ухвали Верховного Суду України від _____ на 2 аркушах;
- 10) Копія постанови _____ районного суду _____ області від _____ на 2 аркушах;
- 11) Копія ухвали апеляційного суду _____ області від _____ на 1 аркуші;
- 12) Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від _____ на 2 аркушах;
- 13) Копія ухвали апеляційного суду Кіровоградської області від _____ на 4 аркушах;
- 14) Копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від _____ на 2 аркуші;

- 15) Копія постанови районного суду області від на 1 аркуші;
- 16) Копія постанови районного суду області від на 1 аркуші;
- 17) Копія ухвали апеляційного суду області від на 1 аркуші;
- 18) Постанова Верховного Суду України від на 1 аркуші;
- 19) Копія конституційного звернення з додатками в двох примірниках.

08 вересня 2016 року

/Бенедичук О.Л./